

DET GÄLLER SVENSKA KYRKAN

Av tjänsteman ARNE LINDGREN

Kyrkans framtid diskuteras i denna artikel av Arne Lindgren, som under en lång tid sysslat med denna fråga inom socialdemokratin. Han tar därvid också upp synpunkter, som tidigare framförts i Sv. T. av docent Gunnar Hillerdal och professor Gustaf Wingren.

Frågan om svenska kyrkans framtid är mycket stor; om vi inte kan se att den är den största som vår generation har ställts inför, så är vi knappast beredda att börja dryfta den.

Vi kommer ingen vart med frågan, om vi, då vi närmar oss den, tar omvägen över det parti, som vi själva tillhör, det vill säga, om vi förutsätter att dess rätta lösning är en lösning som det egna partiet tjänar på. Vi har då inte bara omöjliggjort varje äkta lösning,

utan dessutom förbrutit oss mot frågans själva innebörd. Å andra sidan skulle man nog på många håll helst vilja skjuta hela frågan ifrån sig, och den önskan är nog starkast inom det parti som jag själv tillhör, det socialdemokratiska. Man har där på sina håll börjat inse att frågan är av teologisk art, och man känner sig vara mycket obehövad på detta fält.

Kanske står det likadant till inom de övriga partierna. Att ta upp en teologisk fråga på dagordningen skulle måhända vara en lika unik handling hos högern som hos socialdemokraterna. Och lika fullt är det gammal hävd i detta land, att politikerna, folkets ombud i samhällsfrågor, sörjer för att folkets tro formuleras i en motsvarande lära. I denna ordning ägde och äger ännu folket ett skydd för sin religiösa frihet — gentemot kyrkan, men denna ordning möjliggör även för kyrkan att möta folket som en fri kyrka. Om politikerna föreställer sig att de skall slippa ifrån alla teologiska besvärigheter endast genom att raskt skilja kyrkan från staten, så missar de sig. Ty dels kräver ett sådant avskiljande en teologisk mo-

tivering och först i andra hand en politisk, och dels visar all historisk erfarenhet att politik och religion hör ouplösligt samman.

Människorna går i sitt religiösa tänkande ut ifrån vad de möter i samhället. Det är sina erfarenheter där, som människan på en given tidpunkt börjar tolka religiöst och som hon till sist icke synes komma till rätta med på något annat sätt. Och det är på det praktiska samhällsplanet som de stora religionslärarna tiderna igenom har gått människorna till mötes. Härvid har de rätt människorna att gå ut ifrån och bygga vidare på vad de har erfarit rent socialt. De har presenterat vissa andliga sannoliketskalkyler och sagt: pröva det här, så får ni se vart det leder. Det är ungefär samma metod som den moderna vetenskapen använder. Jesus är här det stora exemplet och visserligen det ojämförliga. Hansa: Om någon vill göra Guds vilja, så skall han förstå, om denna lära är från Gud eller om jag talar av mig själv. Han uppträdde som en religiös vetenskapsman. Människan skulle själv få erfara sanningen. Denna skulle själv öppna sig för henne. Det skulle falla såsom fjäll ifrån hennes ögon.

Det är på det sättet kyrkan i vår tid måste arbeta. Det finns inte något annat arbetssätt, ingen annan metodik som fungerar. Religionen är något som har med människornas själva liv att göra, och den kan inte placeras vid sidan om deras

liv, ty då fungerar den inte. Kyrkorna har gjort sig skyldiga till många sådana felplaceringar, och därför har de misslyckats. Vid Nevskij Prospekt i Leningrad ligger ett museum som brukar kallas antireligiöst. Där kan man bland annat få se varför madonnabilderna började gråta över människornas synder, när den bedjande och förkrossade syndaren kom dem nära. Det berodde på att syndarens heta andedräkt uppvärmde vätskan i sinnrikt konstruerade kärl, som utmynnade i madonnans ögon. Är det inte religiöst att avslöja sådant bedrägeri? Kan Jesus ha något emot att det avslöjas? Kan det tänkas att han själv har medverkat vid muséets tillblivelse? Det rymmer en religion som i längden inte kunde fungera.

Här i Sverige har vi inga sådana muséer. Men vi saknar inte material för upprättande av en annan sorts muséer, fyllda med religiösa företeelser, som inte längre fungerar inom vår egen kyrka, nämligen läror och bekännelseskriterier. Det är orimligt att lära att det finns tre gudomliga personer, när det finns blott en. En sådan lära fungerar inte. Det är även orimligt att lära att människan frälses genom tro allena, utan gärningar, ty inte heller en sådan lära fungerar, i varje fall icke på något annat sätt än att den leder människan i fördärvet.

Kyrkan och arbetaren

Den svenska kyrkan kan blott

fungera som svensk kyrka, om den vidgar sig därefter att den även inkluderar den svenske arbetaren. Hur mycket man från kyrkans sida än vill protestera mot påståendet, så är det dock sant att kyrkan genom sin lära utestänger arbetaren från sin gemenskap. Detta utestängande förändras icke av att prästerna förklarar att arbetarna är mycket välkomna till kyrkan. Utestängandet ligger nämligen på ett plan som befinner sig djupare än det skikt, varpå den prästerliga välviljan uppehåller sig.

Det kan icke vara någon tillfällighet, att arbetarna i vårt land, liksom i nästan alla andra länder, fick föra sin sociala befrielsekamp med fronten vänd emot kyrkan. Kyrkan var icke stor nog att rymma deras kamp, ja, den stod i själva verket främmande inför den, till och med fientlig.

I dag kan vi se att i arbetarnas sociala strid var en ny kyrka i färd med att bliva till, en kyrka som sprängde det gamla kyrkobegreppet och intonerade ett nytt. En kyrka är inte alltid liktydig med de föreställningar om den som människorna hyser. Gud kan själv ha en annan syn på var dess gränser går. Jag tror Gud stod mycket nära de första socialisterna i deras göranden och låtanden. Är vi villiga att erkänna detta? En levandegörelse av vår kyrka förutsätter en sådan villighet. Den villigheten har ingenting med partipolitiskt dagtalande att göra. Snarare står den

i förbindelse med ett erkännande av att den sociala solidariteten icke blott är ett mänskligt intresse utan ett Guds eget bud. Vi har nu nått det stadium i vårt land, då hela vårt sociala tänkande kommer att förfuskas och hela den sociala välfärden kommer att tömmas på sitt innehåll om vi ej öppet bekänner att Gud själv vill den. Anden har flytt ifrån oss. Själva kan vi ej ge den åter till oss.

Den svenske arbetaren praktiserade kärleksbudet, men han såg ingenting gudomligt i det. Nu går det inte att säga till honom, att han frälses blott han tror, utan gärningar, ty då talar kyrkan tvärs emot alla hans erfarenheter, och inte blott hans, utan alla människors i nutiden. Det människan i dag är villig att tro på är Jesu egna ord, att var och en skall dömas efter sina gärningar. Detta har hon så att säga praktiserat sig fram till, för detta talar hennes erfarenhet. Och hon är icke ovillig att tro att *Han* är vår Gud, vars lära är sådan. Och att all annan lära är människostadgar, på sin höjd värda att beskådas i en museal miljö.

Det finns ett uttalande om den evangelisk-lutherska kyrkan, som låter rätt oskyldigt, men som innehåller en förkrossande dom. Det har fällts av svensken John Björkhem, vilken bland mycket annat även var samhällstänkare. Han skrev 1948: »Den lutherska formen av kristendomen kan säkerligen med all rätt sägas vara särskilt me-

delklassens, borgerlighetens religion. Lutherdomen är i alla avseenden starkt engagerad i den idealbildning som under århundraden varit medelklassens. Den har varit det sammanhållande bandet och den har givit den dess innersta livskänsla. Frågan är, om lutherdomen överhuvud har möjligheter att anpassa sig för andra förhållanden än dem som utbildats inom det s. k. borgerliga samhället.» (Här citerat efter John Björkhem, Människan och makterna, SKDB 1966.)

Nollställning

Nej, den lutherska läran kan säkert icke anpassa sig för nya förhållanden, men däremot bör kyrkan vara i stånd att göra det. Då krävs det att den nollställer sig själv, det vill säga teologiskt placerar sig i samma läge som nutidsmänniskan är satt i. *Hon* vet ingenting alls, men vill gärna veta något. Framför allt vill hon erfara något. Kyrkan skall inte begära av henne att hon skall delta i en unison trosbekännelse. Kristen tro är ingen statisk formulering, ej ens en oföränderlig övertygelse. Däremot är den otvetydigt efterföljd. Följ mig, sa Jesus. Att gå i hans spår, det är att göra hans vilja. Kyrkan bör därför fråga människan: Vill du göra Herrens vilja? Det är på den viljan allt beror. Kyrkan skall så att säga flytta sitt vistelserum i människan. Hittills har den nöjt sig med att gästa hennes intellekt. Nu bör den slå sig ned i

det innersta gemaket, i viljan.

Mycket av det sagda låter kanske för den teologiskt obevandrade läsaren mycket enkelt, men är ändå det svåra. Det står nämligen i strid med vår nuvarande kyrkolära, som uttryckligen förklarar, att människan själv inte kan göra något från eller till i fråga om sin frälsning. Enligt gällande lära finns tre gudomliga personer, varav den ene, Jesus, har blidkat den andre, den vrede Fadern, så att de som tror på Jesus frälses, utan att de gör något annat än tror på honom. Därför ber prästerna att Gud Fader för Sonens skull skall förbarma sig, samtidigt med att de försäkrar att blott en Gud finnes. När Fadern har förbarmat sig, blir det den tredje personens, den Helige Andes, uppgift att helga människan.

För att få någon rätsida på sin värld, bör kyrkan ställa ifrån sig alla de läror som den bär med sig som en tung börda. Praktiken har redan visat att det går att vara dem förutan. När våra lutheraner möts med andra kristna i internationella ekumeniska sammanhang, är det blott ett som förenar dem alla: Kristus. Dr Eugen Carson Blake, generalsekreterare i Kyrkornas världsråd, förklarade under sitt besök i Sverige i våras, att ekumeniken är en kristocentrisk rörelse. Till sist blir denna kristocentricitet det för kyrkan enda nödvändiga. Det rör på sig åt rätt håll.

Nu menar många i vårt land,

särskilt präster, att gapet mellan kyrkan och de politiska rörelserna, enkannerligen socialdemokratin, blivit så stort att politikerna inte längre bör få ägna sig åt kyrkans angelägenheter. Gunnar Hillerdal är inne på den tanken i nummer 1/1967 av Svensk Tidskrift. Politikerna skulle med andra ord befinna sig mycket långt borta ifrån Kristus, mycket längre än prästerna. Sant är att politikerna aldrig talar om Kristus, och att det är deras brist att de inte gör det. Frågan är hur det skall gå till att få dem att göra det.

Gunnar Hillerdal anser att Arndt Johansson resonerar helt fel, när denne vill att kyrkans demokratisering skall ske via statsmakterna. Det är emellertid oemotsägligt, att de svenska arbetarnas enda väg till kyrkan har gått via politiken. De har fått anledning att syssla med kyrkan, därför att den inneburit en samhällsinstitution. De har valts in i kyrkoråd etc. och får därigenom en viss teologisk bildning. Om Arthur Engberg har det sagts att då han började som ecklesiastikminister var han hedning, men då han slutade var han kristen. Per Albin Hansson synes icke ha betraktat denna metamorfos med oblida ögon. Han föreslog 1944 att passusen om statskyrkans avskaffande skulle strykas ur programmet. Han begagnade Engbergs talangfulla ledning av statskyrkan som ett argument för dess bevarande. Men han fick inte partikam-

raterna med sig. Inte då. Kanske var det dock hans förarbete, som 1960 gav resultat: då ströks passusen om statskyrkans avskaffande.

Den nya linjen

Det var inte bara partitaktik, som hade fått bestämma den nya linjen. Det var säkert även en allmän känsla av att den religiösa omvårdnaden ingår i människans sociala välfärd. Såvitt jag kan se, och jag dömer efter personlig erfarenhet, håller socialdemokratin på att närma sig ett religiöst tänkande. När nu prästerna begär att kyrkan skall skiljas från staten, därför att regeringen är så sekulariserad, så slår de denna socialdemokrati i ansiktet. Kristus skrev först i sanden. Men han tog ingen sten i sin hand. Och han fick även de övriga att släppa sina.

Hillerdal ondgör sig över ecklesiastikministern, därför att denne har sagt, att eftersom övriga statliga ämbeten icke undandrages kvinnan, så skall intet undantag göras för prästämbetet. Naturligtvis är detta rysligt sagt, om man uppfattar staten som något, vilket är helt motsatt kyrkan. Men om man söker höja blicken det allra minsta över den barriär, som skiljer de båda institutionerna från varandra, så skall man kanske finna att Gud opererar på bägge sidorna, och att han först lät kvinnorna få en förändrad ställning i staten för att det skulle gå lättare att sedan förändra den i kyrkan. Men

kanske finns det ett ämbete inom kyrkan som ännu bättre skulle lämpa sig för kvinnan: hon skulle få verka som församlingsmoder. Men detta ämbete är ännu icke upprättat.

Om det skall gå att få Sveriges arbetare till kyrkan, så måste kyrkan börja tala på ett nytt sätt. Den bör snarast börja samtala med dem. Kanske skall de lärdomar, som därvid meddelas, bli ömsesidiga. Båtnaden blir stor för bägge parter.

Sedan man läst Hillerdals artikel var det hälsosamt att studera Gustaf Wingrens i nummer 4/1967 av denna tidskrift. I all sin enkelhet hör han till de mycket ovanliga kyrkliga författarna i vårt land. Han berättar för oss vad som har skett och vad som sker. Vi får veta att frikyrkorna är i färd med att närma sig staten, medan statskyrkan fjärrar sig ifrån den. De som förut förbannade staten har börjat acceptera den — fastän de är religiösa eller kanske just därför. Anar de att en ny stat håller på att bli till — en stat där religionen verkligen blir fri, och där religionsfrihet betyder att religionen existerar

och inte att den är avskaffad.

Gustaf Wingren har en märklig syn: territorialförsamlingen, en församling med geografiska gränser, en församling sålunda där vår närmaste granne är vår församlingsbroder just därför att han är vår granne.

Med en sådan syn på församlingen och kyrkan blir religionen inte något exklusivt, inte något esoteriskt för vissa invigda med sällsamma, för dem reserverade andliga upplevelser. Religionen blir i stället något som hör vardagen till, som hör arbetet till, som hör samhället och politiken till.

Jag har en känsla av att de som vill avskaffa statskyrkan vill göra religionen till något märkvärdigt. Men om man avsiktligt gör den till något märkvärdigt så blir den det aldrig.

Låt religionen gå in i vår enkla svenska vardag. Förmena den icke detta. Och vi skall få se hur i denna vardag alldeles oväntat vackra pärlor börjar glittra fram.

Portförbjud den inte heller i riksdagen. Även där kan en pärla ibland behöva bli synlig.